

ویرایش اول، خردادماه ۱۳۹۵

تجربیات داوری یکی از تجربیات ارزشمندی است که یک محقق، خود در طول زمان کسب می‌کند. با توجه به این که محققین در این خصوص آموزش آکادمیک نمی‌بینند و بطور معمول دوره آموزشی‌ای در این خصوص برگزار نمی‌شود، لذا کسب تجربه افراد محقق متفاوت است. اکثر داوران نشریات علمی-پژوهشی دارای مدرک دکتری هستند. این افراد در ابتدا، بطور معمول تنها نتایج داوری مقالات خود را دیده‌اند. با ملاحظه چند جواب داوری، فرد محقق (با فرض صلاحیت علمی در آن حوزه تخصصی)، تجربه داوری پیدا نمی‌کند. لذا در این نوشتار سعی شده است تا با ذکر نمونه‌هایی، بعضی از تجربیات مفید به اشتراک گذاشته شود. اگرچه بعضاً نمونه‌های ذکر شده در این نوشتار در حوزه هدایت و کنترل است، اما در مجموع برای سایر حوزه‌ها نیز مفید خواهد بود.

- ۱- در نمونه نخست به مقالاتی که مسئله‌ای را حل تحلیلی کرده‌اند، پرداخته می‌شود. حل تحلیلی سبب دید دادن و وقوف به تأثیر پارامترهای مختلف، بی‌بعدسازی و کشف رفتار جدید و پدیده‌ها می‌شود. بطور معمول، معیار چاپ یک حل تحلیلی این است که نسبت به نتایج حل‌های تحلیلی ما قبل، نتایج بهتری داشته باشد؛ نه این که حتماً باید نتایج آن، منطبق بر حل مسائل عملی باشد. بعضاً داورهای کم تجربه توقع دارند حل مذکور بتواند مسائل عملی را که معمولاً جنبه غیرخطی نیز دارند، جوابگو باشد. البته بدیهی است که معیار ارزیابی چاپ مقالات در نشریات، بستگی به سطح نشریه و مفید بودن مسئله حل شده دارد. بطور نمونه، در صورتی که حل تحلیلی مذکور مثلاً دو ترم غیرخطی را در نظر گرفته است. بعضاً مشاهده شده است که داور از نویسنده می‌خواهد تا در حل تحلیلی، اثر نویز و اغتشاش را هم لحاظ کند.
- ۲- داوری یک مقاله، رساله دکتری و پروژه صنعتی با یکدیگر متفاوت است و لذا انتظارات یک داور از آنها باید متفاوت باشد. داوران با توجه به تجربیات خود باید به این موضوعات وقوف کافی داشته باشند. داورانی که تجربه صنعتی نیز دارند، در بدو کار، بعضاً توقع زیادی در اعمال ملاحظات عملی در مقالات دارند. از طرف دیگر، بعضی از داوران که دانش ریاضی خوبی نیز دارند، توقع دارند که در مقالات، کار جدیدی از لحاظ تئوری ریاضی صورت گیرد. نوع انتظارات باید مرتبط با عنوان مقاله، نوع کار، نوآوری آن و سطح نشریه مورد نظر باشد. باید دید که دستاورد پژوهشی مقاله و ادعای مطرح شده در کدام جنبه است. بطور نمونه، فرض کنید که عناوین مقاله‌ای به یکی از صورتهای زیر انتخاب شده باشد:

- حل صریح تعقیب بهینه مسیر در هواپیمای بدون سرنشین ... [ادامه عنوان مقاله]
  - حل تحلیلی تعقیب بهینه مسیر در هواپیمای بدون سرنشین ... [ادامه عنوان مقاله]
  - (طراحی) تعقیب بهینه مسیر در هواپیمای بدون سرنشین ... [ادامه عنوان مقاله]
  - مباحث پیاده‌سازی (implementation) تعقیب بهینه مسیر در هواپیمای بدون سرنشین ... [ادامه عنوان مقاله]
  - پیاده‌سازی (implementation) تعقیب بهینه مسیر در هواپیمای بدون سرنشین ... [ادامه عنوان مقاله]
- حال سؤالی که مطرح است این است که انتظارات داور از این پنج عنوان مقاله چگونه باید باشد؟ در صورتی که یک داور بتواند به خوبی این تقسیم‌بندی را با توجه به سطح و نوع نشریه انجام دهد، توقع منصفانه‌ای از مقاله می‌تواند داشته باشد.

- ۳- قرار نیست یک نویسنده در یک مقاله، همه کارها تا پیاده‌سازی عملی را انجام دهد. برحسب نوآوری/دستاورد پژوهشی مقاله باید در خصوص پذیرش مقاله نظر داد، نه این که انتظار داشت که نویسنده کار را تا مرحله تست عملی نیز پیش برده باشد. البته تست عملی نیز از مقالات بعضاً بر حسب موضوع و حوزه تحقیقاتی خواسته می‌شود؛ اما نباید آن را ناشیانه به تمام کارها و موضوعات تعمیم داد. داوران در حوزه‌های تحقیقاتی خود باید به سطح این موضوع بخوبی واقف باشند و نظر ناپخته دادن، پابمال کردن حق و نوعی حق الناس است.

- ۴- بعضی از داوران بطور اتوماتیک برای تمام مقالات هدایت و کنترل موارد صحنه‌گذاری، اعتبارسنجی، اثر نویز و اغتشاش، اعمال عدم قطعیت و شبیه‌سازی شش درجه آزادی را ذکر می‌کنند، که توضیح آن در موارد ۱ تا ۳ آمده است. البته نحوه صحنه‌گذاری در همه پژوهشها لازم است، اما متأسفانه بعضی از داوران، تعریف و توقع صحیحی از صحنه‌گذاری ندارند.

- ۵- در بسیاری از موارد، داور می‌تواند نواقص کار را اشاره کند و پیشنهادات سازنده برای تقویت پژوهش انجام شده ارائه دهد. به علاوه، پس از ذکر نواقص، اشاره کند که اگر در مقاله جملاتی نظیر «مطالعه اولیه»، «تحلیل حاضر منحصراً در حوزه تک بعدی انجام شده» و ...، اضافه شود، با توجه به دستاورد پژوهشی قابل قبول مقاله، می‌توان از اعمال آن موارد، صرف‌نظر کرد.

بر حسب فرمت داوری نشریه، در صورتی که داور بخواهد در صفحه‌ای جداگانه نظرات خود را بنویسد، پس از عنوان و شماره مقاله که در بالای صفحه ذکر می‌شود، صفحه را به چند بخش تقسیم نموده و ابتدا در بخش «مقدمه»، در یک پاراگراف مقدمه‌ای از پژوهش انجام شده می‌نویسد. پس از آن، بخش «ملاحظات اصلی (Major Comments)» و سپس «ملاحظات فرعی (Minor Comments)» بصورت بندبند نوشته می‌شود. اصلاحات اجباری و اختیاری بطور واضح مشخص باشد. در خاتمه، داور جمله‌ای مبنی بر تصمیم‌گیری نهایی خود را ذکر می‌کند.